

ÎMPRUMUTURI LEXICALE ROMÂNEȘTI ÎN GRAIUL SÎRBESC DIN CLOCOTICI, JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

VICTOR VESCU

Prin apariția monografiei dialectale a regretatului academician Emil Petrovici, *Graiul Carașovenilor*¹, dialectologia sîrbocroată s-a îmbogățit cu o serie de date de neprețuită însemnătate pentru cunoașterea unui stadiu arhaic în evoluția limbii sîrbocroate, pentru studiul modului de dezvoltare a graiurilor izolate, efectelor bilingvismului.

Deși materialul tratat în această lucrare se ocupă de graiul uneia dintre localitățile carașovene, comuna Carașova, el se referă uneori și la graiul altor localități „carașovene”, mai ales în cazul existenței unor deosebiri².

După cum se știe, una dintre principalele trăsături ale graiului carașovenilor este păstrarea deosebirii între vechiul *ě* și *e* ($< e, e'$)³. Această trăsătură este comună pentru toate cele șapte localități carașovene, alături de alte arhaisme, cum ar fi păstrarea lui *l* vocalic (*l*), a lui *l* final (-*l*, -*l*), a africatei *đ*, a grupului *čr*, etc.⁴

În graiul din localitatea Clocotici se păstrează și ierul (*b*), care la Carașova se vocalizează în *a* (*kat* „kad”), iar la Ravnic în *e* (*ket*)⁵. Acest fenomen duce la diferențieri și în sistemul fonologic al fonemelor vocalice ale graiului, sau mai bine zis, graiul are două sisteme fonologice. Graiul din Carașova, Ravnic și Iabalcea are un sistem de șase foneme vocalice:

u	i
	ě
o	e
	a

¹ E. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*, București, 1935.

² *Ibidem*, p. 81, nota 3.

³ *Ibidem*, p. 64-79.

⁴ Vezi *op. cit.*, p. 84-89, 97, 112, 115.

⁵ Vezi *op. cit.*, p. 81, nota 3 și V. Vescu, *Fonetisme arhaice în graiurile sîrbocroate din regiunea Banat*, Rsl. VII. 1963, p. 198-199.

muturilor directe din maghiară o urmat de *o* după *u*: *golup*. În afară de aceasta, *ă* nu apare decât în împrumuturile românești.

gânduie (se) vb. III sg. prez. „se gîndește”, scr. *mîsli*. („Samo se gînduie, a ništa ne radi „Se gîndește numai, dar nimic nu lucrează”) Derivat de la *gănt* cu sufixul *-uie* („*ovati*”). Procedeu se întîlnește și în alte cazuri (vezi E. Petrovici, *op. cit.*, p. 82)

măzăre, sf. < *mázăre*, scr. *grašak* (Nam begeni i *mázăra*, i pasuñ ... „Ne place și mazărea și fasolea ...”).

munt'e sg. tant. < rom. *munte* (Breg je pómal, a *munt'e* je povelik „Dealul este mai mic, iar muntele este mai mare”).

muzikánt, sm. < rom. *muzicant* „lăutar”, scr. *svirač, lavtaš*. (Mi kažemo samo *muzikánt*, a *svirač* ne, kakó vi kažite. „Noi zicem numai muzicant, iar nu *svirač*, așa cum ziceți dumneavoastră”).

pozunar, sm. < rom. dial. *pozunár*, scr. *džep* (Metem nofci u *pozunár* „Pun banii în buzunar”).

prost adj. < rom. *prost*, scr. *glup(an)*. (Človik *prost* govori samo *prostije* „Omul *prost* vorbește numai *prosti*”). Cuvîntul are în grai numai acest sens.

prostița sf. < rom. *prostiie* scr. *glupost* (vezi *prost*).

slutan, adj. rom. *slut* și suf. *-an*, scr. *ružan, grđan* (Tvoji sin je *poslutan* „Fiul tău este mai *slut* (urît)”).

talpa, sf. rom. *talpă*, scr. *taban, stopa*, (Me bolí *talpa*, ne mogu da stojim „Mă doare *talpa*, nu pot să stau în picioare”). În *Graiul carașovenilor* apare *tălpice* „călcători la războiul de țesut” (p. 132), pe care noi l-am notat și la Clocotici. V. Karadžić indică forma *talpa* cu sensul de „traversă la gard”¹.

trist, adj. *tristo*, adv. < rom. *trist*, scr. *tužan, tužno* (Ona je *trista*. Dete gledí *tristo* „Ea este *tristă*. Copilul privește cu *tristețe*”).

túfa, sf. < rom. *túfă*, scr. *džbun, žbun* (*Túfa* ne racafteva „*Tufa* nu înflorește”).

verișóra, sf. < rom. *verișoáră*, scr. *sestrica* (Oná je moia *verișóra* „Ea este verișoara mea”).

zmiúr, sm. < rom. dial. *zmiur* „zmeură”, scr. *malina* (Tamo su jagode i *zmiúri* „Acolo sînt fragi și zmeură”).

În legătură cu adaptarea fonetică a împrumuturilor de mai sus, observăm următoarele:

1. Vocala rom. *i* este asimilată cu *ă*, mai ușor de pronunțat, deoarece aceasta din urmă este mai apropiată de ierul propriu (ь), care s-a păstrat în grai: *gînd* > *gănt*, *șîmbur* > *cămbur*, etc.

2. Diftongul rom. *oa* se contractă în *o* (ca, de pildă, în forma *cole* < *țoale* „haine”), deoarece în grai nu există diftongi.

În ceea ce privește importanța pe care o prezintă aceste cuvinte pentru grai, luate în ansamblu, trebuie să subliniem că ele sînt destul de uzuale; unele, ca *fálka*, *gănt*, *prost*, *tălpa*, *trist*, *verișóra*, fac parte din vocabularul activ.

¹ Vezi *Srpski rječnik*, III izdanje, Beograd, 1898, s.v.

РУМЫНСКИЕ ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СЕРБСКОМ ГОВОРЕ СЕЛА КЛОКОТИЧ, КАРАШ-СЕВЕРИНСКОГО УЕЗДА

(Резюме)

На основе диалектальной анкеты, проведенной в селе Клокотич, автор устанавливает список румынских лексических заимствований в этом говоре, дополняя одновременно и список, составленный акад. Э. Петровичем в его монографии *Graiiul caraşovenilor*. Анализируются 19 румынских слов: *armata, cămbur, dumbrava, fabricant, falka, gănt, gânduie (se), mazăra, munte, muzicant, pozunar, prost, prostiţa, slutan, talpa, trist tufa, verişora, zmiur*.

В заключении делается несколько замечаний о фонетической адаптации заимствованных слов, при этом указывается, что некоторые заимствования типа: *falka, gănt, prost, talpa, trist, verişora* вошли в активный словарный запас жителей села Клокотич и употребляются ими довольно часто.

QUELQUES EMPRUNTS LEXICAUX ROUMAINS DANS LE PARLER SERBE DE LA LOCALITÉ DE CLOCOTICI (DÉPART. DE CARAŞ-SEVERIN)

(Résumé)

A la suite d'une enquête sur le dialecte de la localité de *Clocotici*, menée sur les lieux mêmes, l'auteur confirme et complète la liste des emprunts lexicaux roumains signalés par E. Petrovici dans sa monographie *Graiiul Caraşovenilor* (Le parler des habitants de la région de Caraş).

L'auteur mentionne et analyse 19 mots d'emprunt roumains: *armata, cămbur, dumbrava, fabricant, falka, gănt, gânduie(se), mazăra, munte, muzicant, pozunar, prost, prostiţa, slutan, talpa, trist, tufa, verişora, zmiur*.

Finalement, quelques observations sont faites concernant l'adaptation phonétique des mots d'emprunt roumains, en signalant par ailleurs que certains parmi eux, tels que *falka, gănt, prost, talpa, trist, verişora*, font effectivement partie du vocabulaire actif, témoignant d'une assez grande fréquence d'usage dans le parler serbe de la localité *Clocotici*.